

Araştırma Makalesi • Research Article

The Identity of Oghuz (Ogur) Khagan in the Light of New Evidence: Equivalence of Oghuz Khagan, Alan Gua and Scilurus

Fatih Şengül*

Abstract: The Oghuz Khan Epic is not only one of the foundational texts of Turkic literature but also occupies a central place in the historical memory of early Turkic societies. This study examines the debates surrounding the origins of the epic and analyzes various interpretations of Oghuz Khan's identity using a comparative historical analysis approach. Two main perspectives prevail in scholarly studies regarding Oghuz Khagan's identity and the Turkic community he represents: the first, based on military organization, leadership qualities, and geographical parallels, identifies Oghuz Khagan with the Xiong-nu ruler Modu (Mete Khan); the second, which we fully support, associates Oghuz Khagan with the Scythians. This study, for the first time, presents historical evidence for Oghuz Khagan's identity, and the primary focus of this study is the fact that the Oghuz Khagan Epic actually belongs to the Scythians. Oghuz Khagan's similarity to Modu is based solely on the similarity of the events in which both figures killed their fathers, but Oghuz Khagan's historical adventures point to his being a Scythian ruler and representing the Scythian community. This article, for the first time, presents direct evidence of Oghuz Khagan's connection to the Sakas.

Keywords: Oghuz Khagan, Scilurus, Scythians, Huns, Modu, Alan Gua

Yeni Deliller Işığında Oğuz (Ogur) Kağan'ın Kimliği: Oğuz Kağan, Alanho'a ve Skilurus Denkliliği

Öz: Oğuz Kağan Destanı, yalnızca Türk edebiyatının temel kaynaklarından biri olmakla kalmayıp, aynı zamanda eski Türk topluluklarının tarihî hafızasında merkezi bir yer tutan bir anlatıdır. Bu çalışma, destanın kökenine dair tarihsel tartışmaları ele almakta ve Oğuz Kağan'ın kimliği üzerine geliştirilen yorumları karşılaştırmalı tarihsel çözümleme yöntemiyle incelemektedir. Oğuz Kağan'ın kimliği ve hangi Türk topluluğunu temsil ettiği hususunda bilimsel çalışmalarda iki ana bakış açısı öne çıkmaktadır: ilki, askeri örgütlenme, önderlik meziyetleri ve coğrafi kapsam koşulluklarına dayanarak Oğuz Han'ı Hun hükümdarı Mo-tun (Mete Han) ile özdeşleştirirken ikincisi görüş ise İskitlerle ilişkilendirmektedir ki, biz de tümüyle bu görüşü benimsemekteyiz. Bu çalışmada ilk kez de olsa Oğuz Kağan'ın kimliğine dönük bir tarihsel delil sunulmaktadır ve Oğuz Kağan Destanı'nın gerçekte İskitlere ait olduğu çalışmanın ana konusunu teşkil etmektedir. Oğuz Kağan'ın Mo-tun ile olan benzerliği sadece her iki şahsiyetin babalarını öldürmesi olaylarının benzerliği üzerine kuruludur ama Oğuz Kağan'ın yaşadığı tarihsel serüvenler Oğuz Kağan'ın İskit hükümdarı olduğuna ve İskit topluluğunu temsil ettiğine işaret etmektedir. Bu makalede ilk kez de olsa Oğuz Kağan'ın Sakalar ile ilgili bağlantısına dönük doğrudan bir delil sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oğuz Kağan, Skilurus, Sakalar, Hunlar, Mo-tun, Alan-ho'a

* Dr. Öğretim Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, FEF, Tarih Bölümü, ORCID ID: 0000-0003-0111-3579

Cite as/ Atıf: Şengül, F. (2026). The identity of Oghuz (Ogur) Khagan in the light of new evidence: equivalence of Oghuz Khagan, Alan Gua and Scilurus. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 598-618 <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1774796>

Received/Geliş: 01 Sep/Eylül 2025

Accepted/Kabul: 19 Jan/Ocak 2026

Published/Yayın: 30 Apr/Nisan 2026

e-ISSN: 2149-4622. © 2026 The Author(s). This article is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial4.0 International License (CC BY-NC 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Introduction

The Epic of Oghuz Khagan, the national epic of the Turks, is a source containing adventures from the earliest periods of Turkic history and data that can help illuminate those periods. On the other hand, both the identity of Oghuz Khagan and the Turkic tribe he represented are debated. In this study, first, the idea that Oghuz Khagan was Modu or Mete Khan (the commonly used Turkish name for Modu), the chieftain of the Xiongnu (Asian Huns), which has generally been accepted in the scholarly world until today, is presented with its reasons. Then, an attempt is made to show, again with its reasons, that no connection can be established between Oghuz Khagan and Modu. Evidence and connections regarding Oghuz Khagan's association with a Scythian king who lived on the western side of the Caspian Sea, rather than a figure related to Asian history, are presented in the article.

Objective

The aim of this study is to develop a new perspective on the historical identity of Oghuz Khagan, to re-examine the widely accepted claim of “identification with Modu” in existing scholarly works, and to demonstrate that the historical figure mentioned in the epic is Skilirus, a Scythian king, and that the epic belongs to the Scythians rather than the Huns.

Starting from the assumption that the Epic of Oghuz Khagan is not merely a legendary narrative but also possesses a historical background, this research seeks to present a new historical perspective suggesting a possible connection between Oghuz Khagan and the Sakas. This is achieved by examining the epic's plot, historical and geographical references, and cultural traces.

Through the relationships established between elements such as “Turkmens,” “Alan-ho'a,” and “Sakas,” as mentioned in the epic and in various historical sources, it is argued that the epic is not only an ethnic narrative but also a reflection of a historical leader's figure in cultural memory.

In light of the findings, Oghuz Khagan's personality appears to possess qualities consistent with the Scythian world. The main objective of this article is to demonstrate that the true essence of the epic lies in events related to Scythian history and to show that the epic belongs to the Sakas by revealing the connections between the events described in the Epic of Oghuz Khagan and the historical adventures experienced by the Scythians.

Method

The research was conducted using qualitative methods, particularly employing comparative historical research and intertextual content analysis techniques. First, different versions of the Oghuz Khagan Epic (Rashid al-Din, Abu al-Ghazi Bahadur, Yazıcıoğlu, etc.) were systematically examined. Then, the personal, tribal, and geographical names mentioned in these texts were compared with ancient sources, such as Herodotus, Plutarch, and *The Secret History of the Mongols*.

In addition, by compiling narratives about Oghuz in Turkmen oral culture, the similarities between the figures in the epic and historical figures, such as Skilirus and Alan-ho'a, were evaluated in the context of cultural continuity and narrative borrowing. Thanks to this method, supported by historical place names, word analyses, and geographical studies based on historical data, it was revealed that Oghuz Khagan is not only a personal name but also represents a Saka ruler, and, in the person of the ruler, an entire Scythian nation.

The article highlights previously unnoticed scientific shortcomings in the claim linking the figure of Oghuz Khagan in the epic to Modu. It then demonstrates why Oghuz Khagan represents a Scythian ruler and, through him, the Sakas, by emphasizing the commonalities between Herodotus' account of the Sakas' historical adventures and the narratives in the epic. Finally, it reveals the direct connection

between the information indicating Oghuz Khagan's identity as a Saka ruler and the oral tradition of the Turkmen people, thereby demonstrating that Oghuz Khagan is a narrative belonging to the Saka world.

Findings

The findings reveal significant evidence that necessitates a review of existing historical and legendary approaches to the identity of Oghuz Khagan. Firstly, it has been determined that the figure named Oghuz Khagan in the epic bears a strong resemblance to Alan-ho, a woman considered one of the descendants of Genghis Khan, and to Skilurus, a Saka king who lived in the Crimean Peninsula in the centuries before Christ. Both the naming and the narratives presented in the form of a will indicate that these two figures are identical.

Furthermore, the overlap of elements in the sagas preserved among the Turkmen with Scythian culture and history points to the ethnic and cultural continuity of these peoples. In addition, the geographical descriptions and campaign routes in the Oghuz Khagan Epic largely coincide with the Sakas' area of spread, extending from Central Asia to the Black Sea. This alignment reveals that the epic can be linked to historical realities, beyond being merely a legendary narrative.

However, the absence of data in some parts of the epic confirming the previously proposed Hun-Modu connection, along with the strong presence of Saka-origin elements in the epic, provides significant evidence that the figure of Oghuz Khagan historically belongs to the Saka cultural heritage.

Finally, the fact that the original form of the narratives found in various manuscripts of the epic is identical to the information Herodotus provides regarding the history of the Scythians, that these narratives point to the Saka world, and that a narrative recorded in the work of Plutarch is identical to the Turkmen version of the Oghuz Khagan Epic, definitively supports the argument that the epic should only be associated with the Saka world.

In this context, it is concluded that Oghuz Khagan's identity is not so much identified with Modu, but rather that he is a historical and cultural figure connected to Saka rulers, particularly Skilurus.

Discussion

This study of the historical and cultural origins of the Epic of Oghuz Khagan reveals that the text is not merely a legendary narrative, but rather a work reflecting the historical and tribal realities of Central Asia. The findings show that the epic has no connection to the traditionally attributed Hun-Modu axis, but instead demonstrates a strong link to Saka culture, particularly to the figure of Skilurus. This represents a significant turning point in re-evaluating the identity of Oghuz Khagan and understanding the historical memory of Central Asian peoples.

At the same time, the various epic narratives passed down through generations illustrate how history and epic intertwine to shape collective memory, revealing the fluid boundaries between historical reality and legendary narratives. Therefore, this study aims both to fill gaps in the academic understanding of Oghuz Khagan's identity and to highlight the importance of interdisciplinary and multi-dimensional approaches in Central Asian historiography.

The Identity of Oghuz Khagan

In his work titled *Turkic Mythology*, Ögel states that J. Guignes, Bichurin, and Gökalp expressed the opinion that Oghuz Khagan was Modu, the chieftain of the Asian Huns; that Radlof linked him to the Uyghur khan Bögü-Tegin or Bögü-Khagan; that Rıza Nur linked him to Alexander; that Marguart linked him to Genghis Khan; and that Potanin linked him to Kirey-Khan and Uhr-Khan in Mongol epics. He also suggests that the Oghuz Khagan epic existed in Central Asia before Modu, and that this ancient belief may have been slightly modified and attributed to Modu's youth (Ögel, 2010, p. 10-11).

On the other hand, it should be noted that in the pages of Bichurin's work, which Ögel cites on this subject, there is not a single mention of Modu being Oghuz Khagan (Bichurin, 1950, p. 46-47).

The identification of Oghuz Khagann and Modu (Mete Han) is essentially based on the similarity between the incident of Modu killing his father during a hunt and the incident of Oghuz Khagan killing his father after returning from a hunt (Sümer, 1972, p. 2-3; Gömeç, 2004, p. 113-121; Gömeç, 2018, p. 43; Gökalp, 2021, p. 200). Apart from this similarity, however, no other data exist that can link Oghuz Khagan to Modu (Mete Han), or, in Mete Han's person, to the Huns.

Moreover, the geographical areas where Oghuz Khagan and his army conducted their conquest campaigns in the epic are predominantly west of the Caspian Sea. Indeed, Togan, taking this fact into account, linked Oghuz Khagan to the Sakas (Togan, 1982, p. 122). It has been argued that the Sakas, whom Herodotus refers to as *Aukhatae*, are actually the *Katae* mentioned in Ptolemy's work, the *Hati(s)* in the map called *Tabula Peutingeriana* (author unknown), and the *Hu-te*, shown as the westernmost branch of the Ting-ling in the Chinese source *Weilüeh* from the 3rd century AD. It is further suggested that Hu-te corresponds to *Ogur/Oğur*, thus proving that the Sakas were essentially the Oghur/Oğur branch of the Turks, and that the original name of the Epic of Oghuz Khagan should be the Epic of Ogur/Oğur Kağan (Şengül, 2023, p. 104-141, 160-161).

A piece of evidence supporting this claim—that the real name of Oghuz Khagan was Oghur/Ogur/Oğur Khagan—comes from Oghuzname by *Rashid al-Din*. In this work, published by Togan, it is written that when Oghuz Khagan turned one year old, he began to speak and said, “*Since I was born in a yurt, my name should be Oghur*” (Togan, 1982, p. 18). However, in the Russian translation of the same work by Şükürova, the name Oghuz is used instead of Oghur (Rashid ad-Din, 1987, p. 14). Similarly, the name Oghuz appears in the German translation of Rashid ad-Din's work (Jahn, 1969, p. 18). The name Oghur is the Chuvash variant of the ethnonym Oghuz/Oğuz (Nemeth, 2019, p. 104). Therefore, in any case, we are dealing with the same people, and when we say Oghuz/Oğuz, we are ultimately referring to the Ogurs.

Regarding why Togan used the name Oghur in his Turkish translation of the Oghuz Khagan Epic, he noted that in the Paris manuscript of Rashid al-Din, the name Oghuz is always written as Oghur, that it is referred to as Oghur in the *Tevârih-i Güzide Nusretnâme*, and that it is mentioned as “Yugur Khagan” in Asadi Tusi's *Garhasp-nama* (Togan, 1982, p. 127). The main reason for Togan's use of the name Oghur in his translation can be attributed to the influence of the Paris manuscript, which reflects a historical reality.

The Sakas and Cimmerians in the Epic of Oghuz Khagan

Our personal opinion, like Togan's, is that the Epic of Oghuz Khagan belongs to the Sakas. Togan sensed the presence of Sakas in the epic but failed to recognize the presence of Cimmerians. The presence of Cimmerians has first time been mentioned in a study, providing evidence to support the view that the epic should belong solely to the Sakas. Indeed, the events between the Cimmerians and Sakas recounted by Herodotus, and the subsequent events, are directly found in the content of the epic. Now we will touch upon some common points that will confirm this.

This evidence, which shows that the Epic of Oghuz Khagan is directly related to the Sakas, is the presence in the Epic of Oghuz Khagan of the exact same views that arose among the Cimmerian people in response to Herodotus's account of the Sakas invading the Cimmerian lands from the east: one group, led by the Cimmerian king, was willing to fight the Sakas in defense of their country, while the other was against engaging in battle with the Sakas (Herodotus, 2004, p. 11). Furthermore, in the epic, two different opinions emerge between Urum Khagan and his son Uruz Beg regarding Oghuz Khagan's invasion of their lands; Urum Khagan is in favor of defending his country, while his son is entirely in favor of submitting to Oghuz Khagan's rule (Bang and Rahmeti, 1936, p. 21-23).

Based on this similarity, it has been suggested that the people represented by Urum Khagan were the Cimmerian community (Şengül, 2013, p. 22-38). The mere presence of Cimmerians within this

spiritual cultural element is more than sufficient to demonstrate that the epic belongs clearly to the Sakas, not the Huns.

According to Herodotus, the Sakas, who pursued the Cimmerians but were unfamiliar with the geography they encountered for the first time, entered the Near East via the Derbent Pass after following the Caucasus Mountains (Herodotus, 2004, p. 204). Clearly, while the Cimmerians descended through the Daryal Pass into what is now Georgia, the Sakas, unfamiliar with the geography they had just arrived in, entered Azerbaijan and Iran via the Derbent Pass after following the Caucasus Mountains.

Herodotus states that the Cimmerians once lived in the area of present-day Ukraine, where the Scythians resided. However, if this were the case—that is, if the Cimmerians lived in the northern Black Sea region—they should have fled to Central Europe or the Balkans, rather than to Georgia or Armenia, in the face of pressure from the Sakas.

Based on written sources, Müllenhoff argues that the Cimmerians never lived in the northern Black Sea region (Minns, 1913, p. 41). The geography inhabited by the Cimmerians was the Caucasus and surrounding areas, and the information provided in the epic shows us that an armed struggle took place between the Sakas and the Cimmerians, and that this battle occurred in the Caucasus region.

Thanks to the information provided by Alexander Dumas, who traveled to the Caucasus in 1858 and reported his observations, we know that the northern part of the Caucasus Mountains is called the **Black Mountains**, and Dumas states in his work that the southern part of the same mountain range could be called the **White Mountains** (Dumas, 1859, p. 2; Dumas, 2000, p. 9-10). The Daryal Pass, which the Cimmerians used while fleeing from the Sakas, is located at the midpoint of both mountain ranges.

According to the epic, the battle between Oghuz Khagan and Urum Khagan took place in front of a Black Mountain (Bang & Rahmeti, 1936, p. 21). The term Black Mountain has been considered an ordinary name, but it is actually a special designation and is clearly used for the northern part of the Caucasus Mountains that Dumas refers to as the Black Mountains.

The term "Black Mountains" appears frequently in the Dede Korkut Tales (Lewis, 1974, p. 54, 58, 66, 76, 77, 84). The Black Mountains mentioned in these tales are associated with the "*Kara-Kaya Mountain*" east of Akhaltsikhe, the eastern parts of the Caucasus beyond the Daryal Pass, the highest peaks of the Caucasus, and the Central Caucasus around the Daryal Pass (Kırzioğlu, 2000, p. 98-99). The Black Mountains in the Dede Korkut Tales are essentially identical to the Black Mountain in the Epic of Oghuz Khagan.

Apart from the Yayla Mountains (Crimean Mountains) in Crimea, there are no mountain formations in the region extending from the Carpathians to the Ural Mountains. This fact alone demonstrates that the mountain mentioned in the epic must be related only to the Caucasus. The information given in the epic regarding the geography held by Uruz Khagan also confirms this fact. Uruz Khagan sends his son Uruz Beg to a well-fortified city in the mountains, between a deep river (Bang and Rahmeti, 1936, p. 21). This geographical description, which includes both mountains and rivers, perfectly matches the geography of the Caucasus, composed of mountains, plains, and rivers.

Today, one of the most prominent branches of the Karachay-Malkar Turks living in the Caucasus is called *Urusbeyli* (Caferoğlu, 1988, p. 50). Another of their most well-known families is *Uruz-bi* (Blaramberg, 2017, p. 230). The name of a clan descended from the mountainous Kabardin chieftains is *Urus*, and the existence of the name *Urusbiev* among the Karachays is known (Baskakov, 1997, p. 153). One of the Turkic families that played an important role in Russian history is the *Urusov* family (Halikov, 1995, p. 101). Perhaps all these names remain as relics of Uruz Khan's past presence in this region.

According to the epic, after this event, Oghuz Khagan's army continued on its way, and during this time, one of Oghuz Khagan's horses escaped to a large mountain nearby. Because this mountain was covered in frost and ice, and its peak was white with cold, it was called *Muz Tağ*, meaning "*Ice Mountain*" (Bang and Rahmeti, 1936, p. 25).

The historian Pliny states that the Sakas called the Caucasus Mountains Croucas and that this name meant "white with snow" in their language (Pliny, 1961, p. 375).

Zekiyev explained the word *kroukas* in Turkic as *kırau* "snow and barren land" and *kas* "rock, rocky mountain" (Zekiyev, 2006, p. 179). It was shown that the meaning of white is preserved in the Karachay-Malkar dialect word *kırav*, that the color names *gray* (English) and *grau* (German) passed from the language of the Scythians to those languages, and that the same naming convention survives in the adjective *kar* (white) in modern Turkish. Furthermore, a diagnosis was made that *Muz Mountain* is the Caucasus Mountains, and the same mountain was identified with *Kroukas* mentioned in Pliny's work (Şengül, 2013, p. 19-22). It is likely that the Saka naming convention is one and the same as the word *ğır* "white" (Mollova, 2003, p. 158), which is used with the meaning of color in Eastern Rhodope Turkic dialects.

By the way, English *ice*, German *Eis*, Swedish *is*, Icelandic *ís*, Norwegian *is*, Danca *is* used for ice in Germanic dialects are related to Turkish *ayaz* "frost", Chuvash *usa* "frost", *üşü*, the root of the Turkish verb "üşüme" (to feel cold) and *üşe*, its equivalent in Turkmen and "-şe" meaning "to feel cold, cold" in Sumerian. This word correspondence between Turkic and Germanic dialects probably dates back to the Scythian period.

The White Mountains, located further south and comprising the highest parts of the Caucasus Mountains as named by Dumas, are one and the same as the *Kroukas "White Mountain"* mentioned by Pliny and the *Ice Mountain* mentioned in the epic. According to Herodotus, the Sakas entered the Near Eastern geography from the Derbent region. We also find this fact in the Epic of Oghuz Khagan. After Oghuz Khagan found his horse, which had escaped to Muz Tağ, that is, the mountain range in the southern part of the Caucasus Mountains, he advanced further with his army and saw a large house with silver windows and an iron roof, closed and without a key. Oghuz Kağan told a man named Tömürdü Kağul to stay there and open the roof, and accordingly, he gave him the name Kalaç ("stay! Open!") (Bang and Rahmeti, 1936, p. 25).

It is also worth mentioning that the words for key found in Slavic languages such as Serbian "кључ", Croatian "ključ", Slovenian "ključ", Bulgarian "ключ" ("klyuch"), Slovak "kl'uč", Czech "klíč", Ukrainian "ключ", Russian "ключ", Polish "klucz" and Lusatian (a Slavic language spoken in southeastern Germany) "klúč", as well as Greek κλειδί "kleidí" and Latin "clavis", etc., has an interesting phonetic similarity to the name of the Kalach tribe, which takes its name from the fact that these words served as a kind of key in the epic.

It has been suggested that the closed house mentioned in the epic is actually Derbent, and the event experienced based on the closed house has been identified with the incident of the Sakas descending into the Near East via Derbent, as mentioned by Herodotus (Şengül, 2013, p. 45-46).

The 7th-century Armenian writer Ananias of Shirak gives the meaning of the name Derbent as "lock and door" in his work (Hewsen, 1992, p. 57). Hewsen, who translated Ananias' work into English and also provided explanations regarding the place names mentioned in the work, noted the meaning of the name Derbent as "locked door" (1992, p. 122). As can be seen, the above observation reflects a historical reality and constitutes another piece of evidence showing us that the Epic of Oghuz Khagan actually belongs to the Sakas.

The Sakas, following the Cimmerians, descended south via the Derbent route and appeared in the northeast of the Assyrian state and in the Urmia region at the beginning of the 7th century BC (Struve, 1941: 318), and established their capital in the Sagız region of northwestern Iran (Rice, 1957, p. 45).

The epic also confirms that the Sakas descended into Iranian territory by following the Derbent route, because according to the epic, after the closed house, Oghuz Khagan came to a place called Curcet and set up his tent, and the country called Curcet consisted of a barren land without fields (Bang and Rahmeti, 1936, p. 25). At that time, there was a community called Mannae in that area, and the Sakas

had formed an alliance with this community. They had formed an alliance. The name "Curcet" must refer to the Mannae community.

Indeed, the lands of Iran, including northwestern and western Iran, are a barren geography not very suitable for cultivation.

The country mentioned as "Curcet" in the epic is also found in the "Shajara-i Tarākima". However, in this work, the land of Curcet is shown as a region near China (Ebulgazi Bahadır Han, 1996, p. 237; Demir & Aydoğdu, 2022, p. 81). Clearly, although the aforementioned work adheres to the original form of the epic and includes the adventures of Oghuz Khagan, the events are mostly confined to the geography of Central Asia and do not have the quality of being a primary source.

According to Herodotus, the Sakas undertook expeditions in the Near East as far as Egypt before returning to their homeland. This information provided by the Father of History is directly corroborated by the epic. Oghuz Khagan, just like the Sakas, also undertook expeditions in the Near East as far as Egypt before returning to his homeland.

The Equivalence of Oghuz Khagan, Alanho'a, and Scilurus

Now we will present data that will both confirm that the Oghuz Kağan Epic, whose real name should be Ogur, is related to the Sakas, and also confirm that the name Oghuz/Oğuz (Ogur) is not related to the Hunnic ruler Modu, but actually represents a Saka ruler. This data has not been noticed by anyone before and is being presented to the scientific world for the first time through this study.

A work compiled among the Turkmens and recently published by Ötügen Publications under the name "300 Turkmen Epics" includes an Oghuz Khagan epic of this kind.

"When Oghuz Khagan returned to his ancient homeland, having subjugated the regions around Mangyshlak, Seyhun, and Ceyhun, and the foothills of the Kopetdag Mountains, he gathered all his sons and grandsons and held a great feast. He bestowed upon each of them gold, silver, ornate robes, and provinces according to their rank. Then he said to his sons: "O my sons, my dear ones, listen, I have grown old. My departure to eternity is near. Listen carefully to the advice and counsel I will give you. Consider this advice as good fortune and prosperity for yourselves and follow it accordingly. Convey my advice and counsel to your sons, your children, your tribe, and your clan. Let them also follow this advice. As long as the world turns and exists, let them pass it on to their children and generations. If your tribes and clans grow and follow this advice, they will rule the world, and no enemy will be superior to them. Their religion and their worldly affairs will always prosper." If they do not obey my advice and commands, then they will surely turn against each other, and the enemy will prevail over them. Each tribe will fall into a different region and forget their own lineage.

Then he said to his six sons and twenty-four grandsons, "Give me an arrow."

They gave him an arrow. He took it and broke it. He said to his two sons, "Give me two arrows."

They gave him two arrows. He took them and broke them. Then he asked his three sons for three arrows, and he took the arrows and broke them with his knee. He took one arrow from each of his six sons and tried to break it with his knee, but he could not. He took twelve arrows from his twelve sons, tied them together, and gave them to them, saying, "Try with all your strength and power, can you break them?"

They answered, "They cannot be broken." Oghuz Khagan: "Learn from this example and support each other. According to my will, after me, my son Gün shall become Khan. After him, his son Kayı shall become Khan. While there is a Khan from the Kayı clan, Bayat shall not become Khan. He shall only be the bey of his own tribe. While Kayı is Khan, Bayat shall be the beylerbeyi of the right wing. The beylerbeyi of the left wing shall be Bayındır. Follow this order. While the elder brother is present, the younger brother shall not be bey. Kayı Khan shall be Khan of twelve tribes on the right wing and twelve tribes on the left wing." (İnayet & Annaberdiyev, 2019, p. 121-122).

On his deathbed, Oghuz Khagan chose to give such meaningful advice to ensure the unity and solidarity of the state and nation would not be disrupted after his death, and he demonstrated this advice by personally experiencing the weakness and strength of the arrow pods.

In the published works of the Oghuz Khagan Epic, from the editions published by Togan and Bang to the Uyghur-script version, no explanations resembling the above story are found. These epics only mention that Oghuz Khagan's sons present arrows they found during a hunt to their father, Oghuz Khagan, and Oghuz Khagan advises his children to be like arrows (Ağca, 2019, p. 142-143; Kutluk, 2022, p. 148-149; Togan, 1982, s. 48; Bang and Rahmeti, 1936, p. 31).

A story very similar to Turkmen epic can be found in the Secret History of the Mongols. According to the narrative mentioned in the Secret History, Alan-ho'a, a woman who was one of the figures from whom Genghis Khan's lineage is descended, prepared a feast for her five sons by cooking a sheep left over from winter. She gave each of them an arrow and asked them to break it. The sons broke the arrows without difficulty. Afterwards, Alan-ho'a tied the five arrows together in a bundle and asked them to break them, but her sons were unable to do so. Upon this, Alan-ho said "***My five sons! You were born from my single body. If you act separately, you will be easily broken by everyone, like the five arrows before. But if you are united like five arrows bound together, who can easily harm you?***" And after a while, she died (Temir, 1986, p. 7-8).

Considering both narratives above, it becomes clear that Oghuz Khagan should be identified with Alan-ho, the spiritual ancestor of the Mongols. However, Alan-ho was a woman while Oghuz Khagan was a man. Although gender is not a major issue, the real question is: did the Turks adopt this narrative from the Mongols, or did the Mongols adopt it from the Turks?

The source we will present below will provide ample answers to this question.

We observe that almost identical versions of similar events that occurred in the spiritual world of both the Mongols and the Turks exist in the work of an ancient author.

The Scythian dominion in the territory of present-day Ukraine disappeared in the 3rd century BC due to invasions of Scythia by the Sarmatians from the east and the Celts from the west. One branch of the Sakas took refuge in the Dobruja region, while another branch settled in the Crimean Peninsula.

While we have no information regarding the fate of the Scythian group that migrated to Dobruja, we can find some fragmented information about the historical journey of the Scythian branch that took refuge in the Crimean Peninsula in the works of ancient Greek writers.

The Greek writer Plutarch, who lived in the 1st and 2nd centuries AD, recounts in his work **Moralia** a story about Skylurus, the greatest ruler of the Sakas who took refuge in the Crimean Peninsula, as follows:

"... Scilurus, who left eighty sons surviving him, when he was at the point of death handed a bundle of javelins to each son in turn and bade him break it. After they had all given up, he took out the javelins one by one and easily broke them all, thereby teaching the young men that, if they stood together, they would continue strong, but that they would be weak if they fell out and quaralled." (Plutarch, 1932, p. 27).

As can be seen, we find the exact same event mentioned in the Turkmen version of the story of Oghuz Khagan in Plutarch's work. Both narratives feature figures giving advice to their sons, and these figures deliver the necessary counsel on their deathbeds. The protagonists in both stories similarly possess more than one son. Strabo, when mentioning Skilyrus, states that his son's name was Palak(us), and according to Poseidonius, he had fifty sons, while according to Apollonides, he had eighty (Strabo, 1924: 235). It seems impossible to determine exactly how many children Skilyrus had, but an expression like "having fifty or eighty sons" is a significant exaggeration, and the explanation of his sons and grandsons mentioned in the Turkmen narrative might offer a clue as to why Skilyrus had so many children. The number of sons given by Plutarch and Strabo also included the number of grandsons.

The only difference between the two narratives is the geography. While the area where Skylarus lived, as recounted by Plutarch, is the Crimean Peninsula, the geography where Oghuz Khagan, mentioned in the Turkmen epic, lived and conducted his conquests is Central Asia. Since Oghuz Khagan conquered the areas around Mangyşlak, the Syr Darya and Amu Darya rivers, that is, the Transoxiana region and the Kopetdag Mountains, and returned to his ancestral homeland, his ancestral homeland must have been to the east of the Transoxiana region. Because if Oghuz Khagan had come from the west and conquered these areas, his ancestral homeland would have to be Iran, which does not conform to the historical realities we know. Oghuz Khagan's ancestral homeland is clearly east of the Syr Darya River. This clearly indicates that his ancestral homeland is the geography of Kazakhstan. Indeed, the Tasmola archaeological site in Kazakhstan has been identified as the homeland of the Sakas, who migrated from Central Asia to Eastern Europe (Şengül, 2023, p. 74-95).

Those who would reject this equivalence outright would question how an epic about a Scythian king in the Crimean Peninsula survived among the Turkmen, and would approach the matter with skepticism.

Even the name Crimea is essentially a name given by the Sakas to that peninsula and means "trench." Herodotus mentions a trench incident that the Sakas experienced on their return journey after their expedition to Egypt (Herodotus, 2004, p. 201). The same event is also mentioned in the Epic of Oghuz Khagan. The incident of the pool filled with glue in this epic coincides with the trench incident mentioned by Herodotus. Indeed, the place where the trench incident occurred is the area called the *Perekop Isthmus*, which connects the Crimean Peninsula to the Ukrainian mainland. While the Turks called this area *Or*, meaning "trench" or Orkapı, the Greeks, taking the meaning given by the Sakas, called it *τάφρος* (taphros), meaning "trench." Given that Crimea is the geography where the trench incident took place, this name seems to be a Saka designation and has survived among the Turks in this form to this day (Şengül, 2013, p. 47-52; Şengül, 2022, p. 497-509).

Orkapı, meaning "Trench Gate" is the geography that must be crossed when entering the Crimean Peninsula from the Ukrainian mainland, and it constitutes the entrance to the Crimean Peninsula. In other words, Orkapı is essentially the gate of Crimea, whose meaning is essentially "trench." Therefore, it is no coincidence that Orkapı is referred to by this name.

Said Pasha of Diyarbakir, who lived in the 19th century and produced many works, noted in his work *Mir'âtü'l-İber* that the sons of Oghuz Khagan, whom he associated with the Huns, expanded their territories from the Seyhun and Ceyhun Rivers to the Bosphorus and the Danube (Paşa, 2022, p. 86).

Here, the Bosphorus refers to the Kerch Strait, located in the easternmost part of the Crimean Peninsula and connecting the Black Sea to the Sea of Azov. In other words, according to *Mir'âtü'l-İber*, the state founded by Oghuz Kağan encompassed areas from Inner Asia to Crimea and the Danube River. The geographical information provided by *Mir'âtü'l-İber* explains why the Turkmenistan version of the Oghuz Khagan Epic and the narratives in Plutarch's *Moralia*, although belonging to different geographical locations, are identical.

Considering the data regarding the Crimean Peninsula mentioned above, it should not be surprising that the Turks, in their spiritual tales of Oghuz Khagan, preserved in their memories the adventures of the Sakas, just as they also recounted an event related to the Saka king Skilirus in the Crimean Peninsula.

Conclusion

The similarities between the historical narratives discussed in this article and the conclusions reached through the comparison of historical sources completely refute the previously held belief that Oghuz Khagan was the Hun chieftain Modu, also known as Metehan. Indeed, the clear similarity between the version of the Oghuz Khagan Epic collected among the Turkmen and the narrative included in Plutarch's work shows that Oghuz Khagan cannot be associated with the Hunnic chieftain Modu in any way; on the contrary, this epic is related to the Sakas.

Considering the narrative among the Turkmens and the event mentioned in Plutarch's work, it becomes clear that Oghuz Khagan must have been the Saka king Skilurus, and Gün Han, who succeeded him according to Oghuz Khagan's will, must have been Palacus, who assumed rule after Skilurus.

Although the epic focuses on events centered around a single individual, that individual essentially represents an entire nation. While the article clearly identifies Oghuz Khagan with the Scythian king Skilurus, the events in the epic largely reflect the period when the Scythians migrated from Central Asia to Eastern Europe in the centuries before Christ. However, Skilurus was not the Scythian ruler who settled in Eastern Europe, but rather a Scythian ruler whose name appears in historical sources after the decline of Scythia.

Therefore, the Epic of Oghuz Khagan belongs to the Scythian king Skilurus and, by extension, to the entire Saka world. The Mongols later adapted the narrative found in the Alanho epic to their own historical context. The narratives discussed in the article also suggest that the epic's original name should be changed from Oghuz to its original form, The Epic of Ogur Khagan.

Recommendations

This study clearly demonstrates the necessity of re-evaluating the Epic of Oghuz Khagan within its historical and cultural context. Future research, through comparative studies of different types of the epic, will enable a more detailed understanding of the shared historical memory of the Central Asian peoples. Furthermore, the historical reality of the epic should be strengthened through archaeological data, linguistic studies, and new findings from other disciplines. In addition, a comprehensive examination of the interaction processes of Mongol and Turkic epics will contribute to understanding the forms of cultural interaction. Finally, critical textual studies of the authentic texts of the Epic of Oghuz Khagan should be conducted to ensure the preservation and dissemination of this important cultural heritage to a wider audience.

Disclosure Statements

- 1. Contribution rate statement of researchers:** First author 100%.
- 2. Conflict of interest:** No potential conflict of interest was reported by the author.
- 3. Ethics Report:** This study does not require ethics committee approval as it does not involve data collection on humans or animals.
- 4. Research Model:** This study is a research paper.

TÜRKÇE SÜRÜM

Giriş

Türklerin milli destanı olan Oğuz Kağan Türk tarihinin en eski dönemlerine âit serüvenleri bünyesinde barındıran ve o dönemlerin aydınlatılmasına yardımcı olacak cinsten verileri ihtiva eden bir kaynak mahiyetindedir. Öte yandan gerek Oğuz Kağan'ın kimliği gerekse Oğuz Kağan'ın hangi Türk boyunu temsil ettiği tartışmalıdır. Bu çalışmada evvela bugüne değin genel kanaat olarak bilim dünyasında yer edinmiş Oğuz Kağan'ın Asya Hun başbuğu Mo-tun ya da diğer adıyla Metehan olduğu yönündeki fikirlere nedenleri ile birlikte yer verilmiş ancak sonrasında da Oğuz Kağan ile Mo-tun arasında hiçbir ilişki kurulamayacağı gerekçeleri ile birlikte gösterilmeye çalışılmıştır. Oğuz Kağan'ın Asya tarihi ile ilgili bir şahsiyet değil gerçekte Hazar Denizi'nin batı yakasında yaşamış bir Saka kralı ile olan bağlantısına dönük deliller ve bağlantılar makale içerisinde gösterilmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Oğuz Kağan'ın tarihsel kimliğine dair yeni bir bakış açısı geliştirmek ve mevcut bilimsel çalışmalarda yaygın olarak kabul gören "Metehan ile özdeşleştirilme" savını yeniden sorgulamak ve destanda konu edilen tarihi şahsiyetin bir İskit kralı olan Skilurus olduğu ve destanın Hunlara değil İskitlere âit olduğunu göstermektir. Oğuz Kağan Destanı'nın sadece efsanelere dayanan bir anlatı değil aynı zamanda tarihsel bir geçmişe sahip olduğu varsayımından yola çıkan bu araştırma, destanın konu örgüsünü, tarihsel-coğrafi göndermelerini ve kültürel izlerini inceleyerek Oğuz Kağan'ın Sakalarla ilişkili olabileceğine dair yeni bir tarihsel bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Destanda geçen "Türkmenler", "Alan-ho'a", "Sakalar" gibi unsurlar ile çeşitli tarihî kaynaklardaki anlatılar arasında kurulan ilişkiler aracılığıyla, destanın yalnızca bir etnik köken anlatısı değil, aynı zamanda tarihsel bir önder şahsiyetinin kültürel hafızadaki izdüşümü olduğu ileri sürülmektedir. Bulgular ışığında, Oğuz Kağan'ın kişiliğinin Saka dünyasıyla örtüşen nitelikler taşıdığı görülmüştür. Makalede asıl amaç Oğuz Kağan Destanı'nda konu edilen olaylar ile Sakaların tarihsel kaynaklar ışığında yaşadığı serüvenler arasındaki bağlantıları ortaya koymak suretiyle destanın asıl özünün Sakaların tarihi ile ilgili olaylar olduğunu kanıtlamak ve destanın Sakalara âit olduğunu göstermektir.

Yöntem

Araştırma, nitel yöntemlerle yürütülmüş olup, özellikle karşılaştırmalı tarihsel tetkik ve metinlerarası içerik çözümlemesi teknikleri kullanılmıştır. İlk olarak, Oğuz Kağan Destanı'nın farklı türleri (Reşidüddin, Abul Gazi, Yazıcıoğlu vb.) sistematik olarak incelenmiş; ardından bu metinlerde geçen kişi, kavim ve coğrafya adları antik kaynaklarla (Herodot, Plutarkhos, Moğolların Gizli Tarihi vb.) karşılaştırılmıştır. Ayrıca Türkmen sözlü kültüründe Oğuz'a dair anlatıların derlenmesiyle birlikte, destandaki şahsiyetlerin Skilurus ve Alan-ho'a gibi tarihi karakterlerle olan benzerlikleri, kültürel süreklilik ve anlatı devşirmesi bağlamında değerlendirilmiştir. Tarihsel yer adları, kelime çözümlemeleri ve tarihi verilere dayalı coğrafi tetkiklerle desteklenen bu yöntem sayesinde Oğuz Kağan'ın yalnızca bir şahıs adı değil aynı zamanda bir Saka hükümdarını ve hükümdarın şahsında topyekün bir Saka milletini temsil ettiğini ortaya konmuştur. Makale içerisinde daha evvelce kimse tarafından farkedilmemiş, destanda geçen Oğuz Kağan adlı şahsiyetin Mo-tun ile ilişkilendirme savının bilimsel anlamda eksik yönleri gösterilmekte sonrasında ise Oğuz Kağan'ın neden bir Saka hükümdarını ve o hükümdarın nezdinde Sakaları temsil ettiği Herodot'un Sakaların tarihi serüvenleri ile ilgili sunduğu veriler ile destanda geçen ortak yönleri vurgulanarak gösterilmekte sonrasında ise Oğuz Kağan'ın Saka hükümdarı olduğunu gösteren malumatın Türkmenlerin sözlü geleneği içerisinde yaşayan anlatı ile olan birebir bağlantısı ortaya konularak Oğuz Kağan'ın Saka dünyasının âit bir anlatı olduğunu gösterilmektedir.

Bulgular

Oğuz Kağan'ın kimliğine dair mevcut tarihsel ve efsanevi yaklaşımların gözden geçirilmesini zorunlu kılacak önemli bulgular ortaya koymuştur. İlk olarak, destanda geçen Oğuz Kağan adlı şahsiyetin Cengiz Han'ın soyunun dayandığı kişilerden biri olan Alan-ho'a isimli bir kadın ile milattan evvelki yüzyıllarda Kırım Yarımadası'nda yaşamış Saka kralı Skilurus ile güçlü bir benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir. Hem isimlendirme hem de vasiyet şeklindeki anlatımlar, bu iki şahsiyetin özdeş olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türkmenler arasında korunan efsanelerdeki unsurların, Saka kültürü ve tarihiyle örtüşmesi, bu halkların etnik ve kültürel sürekliliğine işaret etmektedir. Bunun yanında, Oğuz Kağan Destanı'nda yer alan coğrafi betimlemeler ve sefer güzergâhları, Sakaların Orta Asya'dan Karadeniz'e kadar uzanan yayılım alanları ile büyük oranda örtüşmektedir. Bu durum, destanın yalnızca efsanevi bir anlatı olmanın ötesinde, tarihsel gerçekliklerle de ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, efsanenin bazı kısımlarında, evvelce öne sürülmüş sav olan Hun-Mo-tun bağlantısını doğrulayacak herhangi bir verinin olmayışı ve destanda Saka kökenli unsurların ağır bir biçimde kendini hissettirmesi Oğuz Kağan şahsiyetinin tarihsel olarak Saka kültürel mirasına âit olduğuna dair önemli kanıtlar sunmaktadır. Son olarak, destanın çeşitli yazmalarında görülen anlatıların asli şeklinin Herodot'un İskitlerin tarihi ile ilgili sunduğu bilgiler ile özdeş olduğu, bu anlatıların Saka dünyasını işaret ettiği ve Plutarch isimli bir yazarın eserinde kaydettiği bir anlatının Oğuz Kağan Destanı'nın Türkmence anlatısı ile birebir aynı olduğundan hareketle destanın ancak Saka dünyası ile ilişkilendirmesi gerektiği yönündeki bir savı kesinkes desteklenmektedir. Bu bağlamda, Oğuz Kağan'ın kimliğinin, Mo-tun ile özdeşleştirilmesinden ziyade, Saka hükümdarları ve özellikle Skilurus ile bağlantılı bir tarihsel ve kültürel bir şahsiyet olduğu sonucuna varılmıştır.

Tartışma

Oğuz Kağan Destanı'nın tarihsel ve kültürel kökenlerine ilişkin yapılan bu tetkik, söz konusu metnin yalnızca efsanevi bir anlatı olmaktan öte, Orta Asya'nın tarihî ve bodun temelli gerçekliklerini yansıtan bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, destanın geleneksel olarak atfedildiği Hun-Mo-tun eksenini ile bir ilgisi olmadığını aksine Saka kültürü ve özellikle Skilurus şahsiyetiyle güçlü bir bağ içerdiğini göstermektedir. Bu durum, Oğuz Kağan'ın kimliğinin yeniden değerlendirilmesi ve Orta Asya halklarının tarihî hafızasının anlaşılması bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Aynı zamanda, halk arasında kuşaktan kuşağa aktarılan muhtelif destan anlatılarının, tarih ile efsanenin iç içe geçerek bütünsel hafızayı şekillendirdiğini göstermesi, tarihsel gerçeklik ile efsanevi anlatılar arasındaki sınırların esnekliğini de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma hem Oğuz Kağan'ın kimliğine ilişkin bilim dünyasındaki boşlukları doldurmaya yönelik hem de Orta Asya tarih yazımında bilimlararası ve çok boyutlu yaklaşımların önemine işaret etmektedir.

Oğuz Kağan'ın Kimliği

Ögel Türk Mitolojisi adlı çalışmasında J. Guignes, Biçurin ve Gökalp'in Oğuz Kağan'ın Asya Hun başbuğu Mo-tun olduğu yönünde fikir beyan ettiklerini, Radlof'un Uygur kağanı Böğü-Tegin ya da Böğü-Kağan, Rıza Nur'un İskender, Marguart'ın Cengiz Han, Potanın'ın Moğol efsanelerindeki Kirey-Han ve Uhir-Han ile ilintiledikleri ifade edip Oğuz Kağan efsanesinin Mo-tun'dan önce de Orta Asya'da var olduğunu ve bu eski inanışın biraz değiştirilerek Mo-tun'un gençliğine yakıştırılmış olabileceğini de dile getirmiştir (Ögel, 2010: 10-11). Öte yandan, Ögel'in bu konu ile alakalı zikrettiği Biçurin'in çalışmasının zikrolunan sayfalarında Mo-tun'un Oğuz Kağan olduğu yönünde tek bir bahsin geçmediğini de belirtmemiz gerekir (Biçurin, 1950, s. 46-47).

Oğuz Kağan ve Mo-tun(Mete Han) özdeşliği esasen Mo-tun'un babasını bir av sırasında öldürmesi hadisesi ile Oğuz Kağan'ın av dönüşü sonrası babasını öldürmesi olayının benzerliği üzerine inşa edilmiştir (Sümer, 1972, s. 2-3; Gömeç, 2004, s. 113-121; Gömeç, 2018, s. 43; Gökalp, 2021, s. 200). Bu türden bir yakınlık dışında maalesef Oğuz Kağan'ı Mete Han ile ya da Mete Han'ın şahsında Hunlar ile ilişkilendirebilecek başka bir veriye sahip değiliz. Üstelik, destanda Oğuz Kağan'ın ve ordusunun fetih hareketlerine sahne olan coğrafyalar ağırlık itibarıyla Hazar Denizi'nin batısındadır. Nitekim, Togan bu gerçeği göz önüne alarak Oğuz Kağan'ı Sakalar ile ilintilemiştir (Togan, 1982, s. 122).

Herodot'un kendi kitabında *Aukhatae* olarak andığı Sakaların Ptolemeus'un eserinde zikrettiği *Katae*, Tabula Peutingeriana isimli kim tarafından çizildiği bilinmeyen haritada *Hatu(s)*, milattan sonra III.Yüzyıl kaynağı olan Weilüeh isimli Çin kaynağının Ting-linglerin en batıdaki kolu olarak gösterdiği *Hu-te* isimli topluluk olduğu ve Hu-te'nin de *Ogur/Oğur*'a denk geldiği ifade edilerek Sakaların esasen Türklerin Ogur/Oğur topluluğu olduğu delilleriyle gösterilmiş ve Oğuz Kağan Destanı'nın asıl adının Ogur/Oğur Kağan Destanı olması gerektiği öne sürülmüştür (Şengül, 2023, s. 104-141, 160-161).

Bu türden bir savı yani Oğuz Kağan'ın gerçek adının Ogur/Oğur Kağan olduğu şeklindeki görüşü doğrulayacak bir veri Reşideddin Oğuznamesi'nden gelmektedir. Togan tarafından neşri yapılan bu çalışmada Oğuz Kağan bir yaşına bastığında konuşmaya başlayıp “*ben bir otağda doğduğum için adımı Oğur koymak gerekir*” (Togan, 1982, s. 18) şeklinde bir ifade de bulunduğu yazılıdır. Ancak aynı çalışmanın Şükürova tarafından Rusça'ya kazandırılmış tercümesinde ise Oğur yerine Oğuz adlandırmasını bulmaktayız (Rashid ad-Din, 1987, s. 14). Yine Reşideddin'in eserinin Almanca tercümesinde de Oğuz ismi zikredilir (Jahn, 1969, s. 18). Ogur adı Oğuz millet adının Çuvaşça tipidir (Nemeth, 2019, s. 104). Dolayısıyla, her halükârda aynı halk ile muhatabız ve Oğuz derken netice itibarıyla Ogurları kastetmiş oluyoruz.

Neden Togan Oğuz Kağan Destanı'nın Türkçe tercümesinde Oğur ismine yer vermiştir şeklinde bir suale gelecek olursak. Togan aynı çalışmada Reşideddin'in Paris nüshasında Oğuz adının dâima olarak Ogur olarak yazıldığını, Tevârih-i Güzide Nusretnâme'de *Ogur* adı ile anıldığını ve Esed-i Tusi'nin Gerşasb-nâme'sinde “*Yugur Khagan*” olarak zikredildiğini de not düşmüştür (Togan, 1982, s. 127). Togan'ın tercümede Ogur adına yer vermesinin temel sebebi Paris nüshasının etkisinde kalmış olması gösterilebilir ki, Paris nüshasında zikrolunan Ogur adlandırması tarihi bir gerçekliği yansıtmaktadır.

Oğuz Kağan Destanı'nda Sakalar ve Kimmerler

Şahsi kanaatimiz Togan gibi Oğuz Kağan Destanı'nın Sakalara âit olduğu yönündedir. Togan destandaki Saka varlığını sezmiş ama aynı destandaki Kimmer varlığını ise fark edememiştir. Kimmer varlığı ilk kez bir çalışmada dile getirilerek destanın yalnızca Sakalara âit olması gerektiği görüşünü destekler mahiyette kanıt sunulmuştur. Gerçekten de Herodot'un naklettiği Kimmerler ile Sakalar arasında yaşanan hadise ve bu hadiseyi takip eden süreçte cereyan eden olaylara birebir destanın muhteviyatında rastlanılmaktadır. Şimdi bunu teyit edecek istikamette bazı ortak hususlara değineceğiz.

Oğuz Kağan Destanı'nın doğrudan doğruya Sakalar ile ilintili olduğunu gösteren bu delil Herodot'un bahsettiği Sakaların doğudan gelip Kimmer ülkesini işgal etme hadisesi karşısında biri Kimmer kralının başını çektiği ülkesini savunma adına Sakalar ile savaşmaya gönüllü, diğeri ise Sakalar ile cenge girmeme yanlısı kesim olarak Kimmer halkı arasında hâsıl olan iki farklı görüşün (Herodotos, 2004, s. 11) birebir ayısının Oğuz Kağan Destanı'nda da mevcut olmasıdır ve destanda Urum Kağan ve oğlu Uruz Beg arasında da Oğuz Kağan'ın kendi topraklarına saldırması karşısında iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır ve Urum Kağan ülkesini savunma yanlısı iken oğlu tümüyle Oğuz Kağan'ın tabiiyetine girme taraftarıdır (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 21-23).

Bu benzerlik temelinde Urum Kağan'ın temsil ettiği halkın Kimmer topluluğu olduğu öne sürülmüştür (Şengül, 2013, s. 22-38). Bu manevi kültür ögesinin içeriğinde var olan Kimmer varlığı bile destanın Hunlara değil apaçık bir şekilde Sakalara âit olduğunu göstermesi açısından ziyadesiyle yeterlidir.

Herodot'un anlattıklarına göre Kimmerleri kovalayan ancak ilk kez karşılaştıkları coğrafyaya âşina olmayan Sakalar Kafkas Dağları'nı takip ederek bugünkü Derbent tarafından Ön-Asya coğrafyasına adım atmışlardı (Herodotos, 2004, s. 204). Açıkcası, Kimmerler Daryal geçidinden bugünkü Gürcistan taraflarına inerken yeni geldikleri coğrafyayı bilmeyen Sakalar ise Kafkas Dağları'nı takiben Derbent Geçidi üzerinden Azerbaycan ve İran topraklarına giriş yapmışlardı.

Herodot İskitlerin yaşadıkları bugünkü Ukrayna coğrafyasında eskiden Kimmerlerin var olduğunu söyler. Ancak şayet durum böyle olsaydı yâni Kimmerler Kuzey Karadeniz sahasında

yaşasaydı Sakaların tazyiki karşısında Kimmerlerin Gürcistan yahut Ermenistan taraflarına değil Orta Avrupa yahut Balkan topraklarına kaçması gerekirdi.

Yazılı kaynakları esas alan Müllenhoff Kuzey Karadeniz sahasında hiçbir zaman Kimmerlerin olmadığını iddia etmiştir (Minns, 1913, s. 41). Kimmerlerin yaşadıkları coğrafya Kafkasya ve civarındaki sahalarda idi ve destanın verdiği bilgiler de Sakalar ile Kimmerler arasında bir silahlı mücadelenin yaşandığına ve bu cengin Kafkasya topraklarında olduğunu bizlere göstermektedir.

1858 senesinde Kafkasya'ya seyahatte bulunan ve gözlemlerini aktaran Alexander Dumas'ın verdiği bilgiler sayesinde Kafkas Dağları'nın kuzeyde kalan kesimine **Kara Dağlar** denildiğini bilmekteyiz ve Dumas eserinde aynı dağ sırasının güneyde kalan kısmının ise **Beyaz Dağlar** olarak adlandırılabilirliğini ifade etmektedir (Dumas, 1859, s. 2; Dumas, 2000, s. 9-10). Kimmerlerin Sakalardan kaçarken kullandıkları Daryal Geçidi her iki dağ sırasının orta noktasında yer alır.

Destana göre Oğuz Kağan ile Urum Kağan arasındaki savaş bir **Kara Dağ**'in önünde cereyan etmişti (Bang & Rahmeti, 1936, s. 21). Kara Dağ tâbiri sıradan bir isim olarak değerlendirilmiştir ama esasen özel bir adlandırmadır ve açıkça Dumas'ın Kara Dağlar olarak naklettiği Kafkas Dağları'nın kuzeyindeki bölümü için kullanılmıştır.

Dede Korkut Hikayeleri'nde de **Kara Dağlar** adlandırmasını pek çok yerde bulmaktayız (Lewis, 1974, s. 54, 58, 66, 76, 77, 84). Bu hikayelerde geçen **Kara Dağlar** Ahıska'nın doğusundaki "**Kara-Kaya Dağı**", Kafkasların Daryal'dan sonraki doğu bölümleri ile Kafkasların en yüksek yerlerine verilen ad olan **Kara Kaya Dağı** ve Daryal geçidi civarındaki Orta Kafkaslar ile ilintilenmiştir (Kırzıoğlu, 2000, s. 98-99). Dede Korkut Hikayeleri'nde geçen Kara Dağlar esasen Oğuz Kağan Destanı'ndaki Kara Dağ ile özdeştir.

Kırım'daki Yayla Dağları haricinde Karpatlardan Ural Dağları'na kadar uzanan sahada hiçbir dağ oluşumu yoktur. Bu gerçek bile destanda zikrolunan dağın ancak Kafkaslar ile ilintili olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Zâten destanın Uruz Kağan'ın elinde tuttuğu coğrafya ile ilgili vermiş olduğu bilgiler de bu gerçeği doğrulamaktadır. Urum Kağan oğlu Uruz Beg'i dağ başında, derin ırmak arasında iyi tahkim edilmiş bir şehre yollamaktadır (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 21). Hem dağın hem de ırmağın olduğu türünden bir coğrafi tanımlama dağlardan, ovalardan ve ırmaklardan müteşekkil Kafkas coğrafyası ile mükemmel uyuşur.

Bugün Kafkasya'da yaşayan Karaçay-Malkar Türklerinin en önde gelen kollarından birinin adı **Urusbeyli**'dir (Caferoğlu, 1988, s. 50). Yine en tanınmış ailelerinden biri **Uruz-bi**'dir (Blaramberg, 2017, s. 230). Dağlık Kabardin beylerinin soyundan gelen bir sülalenin adı **Urus**'tur ve Karaçaylar'da **Urusbiev** adının varlığı bilinmektedir (Baskakov, 1997, s. 153). Rus tarihinde önemli rol oynamış Türk ailelerden birinin adı da **Urusov**'dur (Halikov, 1995, s. 101). Belki de tüm bu adlandırmalar **Urus Kağan**'ın geçmişte bu sahadaki varlığının yâdigarları olarak kalmıştır.

Destana göre bu olay sonrasında Oğuz Kağan ordusu yoluna devam eder ve bu esnada Oğuz Kağan'ın bir atı yakınlardaki büyük bir dağa kaçır ve bu dağ üstünde don ve buz bulunduğu ve başı soğuktan ap ak olduğu için **Muz Tağ** "**Buz Dağ**" olarak adlandırılmaktadır (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 25).

Tarihçi Plinius Sakaların Kafkas Dağlarına Croucas "Kroukas" adını verdiklerini ve bu adın onların dilinde "kar ve beyaz" manalarına geldiğini ifade etmektedir (Plinius, 1961, s. 375).

Zekiyev **kroukas** sözcüğünü Türkçe'de **kırau** "kar ve kırç" ve **kas** "kaya, kayalık dağ" sözcükleri ile açıklamıştır (Zekiyev, 2006, s. 179). Beyaz anlamının ise Karaçay-Malkar lehçesindeki **kırav** sözcüğünde korunduğu, İngilizce **grey** ile Almanca **grau** renk adlarının Sakaların dilinden o dillere geçtiği, aynı adlandırmanın günümüz Türkçe'sinde **kır** sıfatında yaşadığı gösterilmiş ve **Muz Dağ**'ın Kafkas Dağları olduğu yönünde bir teşhis yapılarak aynı dağ Plinius'un eserinde zikrolunan **kroukas** ile özdeşleştirilmiştir (Şengül, 2013, s. 19-22). Muhtemelen Sakaca adlandırma Doğu Rodop Türk ağzlarında renk anlamı ile kullanılan **ğır** "kırbeyaz" (Mollova, 2003, s. 158) sözcüğü ile bir ve aynıdır.

Bu arada, Cermen dillerinde buz için kullanılan İngilizcedeki *ice*, Almandadaki *eis*, İsveççedeki *is*, İzlandacadaki *ís*, Norveççedeki *is*, Danca *is* kelimeleri, Türkçedeki *ayaz* "don", Çuvaşçadaki *usa* "don", Türkçedeki "üşümek" fiilinin kökü olan *üşü* ve Türkmencedeki karşılığı olan *üşümek* fiilinin kökü *üşe* ile Sümercedeki *-şe* "üşümek, soğuk" kelimeleriyle ilişkilidir. Türk ve Cermen lehçeleri arasındaki bu kelime benzerliği muhtemelen İskit dönemine kadar uzanmaktadır.

Dumas'ın adlandırdığı Kafkas Dağları'nın daha güneyinde kalan ve en yüksek bölümlerini içeren *Beyaz Dağlar* Plinius'un zikrettiği Kroukas "Beyaz Dağ" ve destanda zikrolunan *Buz Dağ* ile bir ve aynıdır.

Herodot'a göre Sakalar Derbent tarafından Ön-Asya coğrafyasına adım atmaktadırlar. Yine bu gerçeği de Oğuz Kağan Destanı'nda bulmaktayız. Oğuz Kağan Muz Dağ'a yani Kafkas Dağları'nın güney kesimindeki dağ sırasına kaçan atının bulunması sonrasında ordusu ile daha ileri gider, pencerelerinin gümüşten çatısının ise demirden olduğu kapalı ve anahtarı olmayan büyük bir ev görür ve Oğuz Kağan Tömürdü Kağul isimli birine burada kalıp çatıyı açmasını söyler ve buna binaen ona Kalaç ("kal! Aç!) adını verir (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 25).

Anahtar anlamına gelen başta Slav dillerindeki Sırbça "кључ", Hırvatça "ključ", Slovence "ključ", Bulgarca "ключ" ("klyuch") Slovakça "kl'uč", Çekce "klíč", Ukraynaca "ключ", Rusça "ключ", Lehçe "klucz" ve Lusatca (Almanya'nın güneydoğusunda kullanılan Slav dili) "klúč") ile Yunanca κλειδί "kleidi" ve Latince "clavis" vb. sözcüklerin destanda bir nevi anahtar görevi gördüğünden dolayı adını alan Kalaç kavim adı ile ilginç bir seçil benzerliğe sahip olduğunu da söylemeden geçemeyeceğiz.

Destanda kapalı ev ile zikrolunanın gerçekte Derbent olduğu öne sürülerek Herodot'un bahsettiği Sakaların Derbent üzerinden Ön-Asya coğrafyasına inme hadisesi ile kapalı ev temelinde yaşanan olay özdeşleştirilmiştir (Şengül, 2013, s. 45-46).

VII. Yüzyıl Ermeni yazarı Şiraklı Ananias eserinde Derbent adının anlamını "kilit ve kapı" olarak verir (Hewsen, 1992, s. 57). Ananias'ın eserinin İngilizce çevirisini yapan ve eserde zikrolunan yer adlarıyla da ilgili açıklamalarda bulunan Hewsen Derbent adının manasını "kilitli kapı" olarak not düşmüştür (1992, s. 122). Görüldüğü gibi, yukarıda yapılan tespit bir tarihi gerçekliği yansıtmaktadır ve Oğuz Kağan Destanı'nın gerçekte Sakalara âit olduğunu bizlere gösteren bir başka delili teşkil etmektedir.

Sakalar Kimmerleri takiben Derbent yolu üzerinden güneye inip milattan evvel VII. Yüzyılın başında Asur devletinin kuzeydoğusunda ve Urmiye sahasında ortaya çıktılar (Struve, 1941, s. 318) ve bugünkü İran'ın kuzeybatısındaki Sagız bölgesinde başkentlerini kurdular (Rice, 1957, s. 45).

Destan Sakaların Derbent güzergâhını izleyerek İran topraklarına indiklerini de doğrulamaktadır çünkü destana göre kapalı evin akabinde Oğuz Kağan Çürçet denilen bir sahaya gelip çadırını kurmaktadır ve Çürçet denilen ülke tarlası olmayan çorak bir araziden ibarettir (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 25). O dönemde o sahada Mannae isimli bir topluluk vardı ve Sakalar orada bu topluluk ile ittifak kurmuşlardı. Çürçet ismi ile kastedilen Mannae isimli topluluk olmalıdır.

Gerçekten de İran toprakları Kuzeybatı ve Batı İran toprakları da dahil olmak üzere ekime çok uygun olmayan çorak bir coğrafyadır.

Destanda Çürçet ismi ile zikredilen ülkeyi Şecere-i Terakime'de de bulmaktayız. Ancak Cürçet/Çürçet memleketi bu eserde Çin'in yakınlarındaki bir saha olarak gösterilmektedir (Ebulgazi Bahadır Han, 1996, s. 237; Demir & Aydoğdu, 2022, s. 81). Açıkçası zikrolunan çalışmada destanın asli biçimine sadık kalınarak Oğuz Kağan'ın maceralarına yer verilse de olaylar çoğunlukla Orta Asya coğrafyasına hapsedilmiştir ve birinci kaynak olma vasfına sahip değildir.

Herodot'un anlattıklarına göre Sakalar Ön-Asya coğrafyasında Mısır'a kadar seferlerde bulunup sonrasında yurtlarına dönmektedirler. Tarihin Babası'nın vermiş olduğu bu veri de destan tarafından birebir doğrulanmaktadır. Oğuz Kağan da tıpkı Sakalar gibi Ön-Asya coğrafyasında Mısır'a kadar sefer yapıp sonrasında yurduna geri dönmektedir.

Oğuz Kağan, Alanho'a ve Skilurus Denkliği

Şimdi asıl adının Ogur olması gerektiği Oğuz Kağan Destanı'nın Sakalar ile ilintili olduğunu hem doğrulayacak hem de Oğuz (Ogur) adının Hun hükümdarı Mo-tun ile ilişkisi olmayıp esasen Saka hükümdarını temsil ettiğini teyit edecek bir veri sunacağız. Bu veri daha evvelinde kimse tarafından fark edilmemiştir ve bu çalışma vesilesiyle bilim dünyasına ilk kez de olsa sunulmaktadır.

Türkmenler arasında derlenen ve “300 Türkmen Efsanesi” ismi ile Ötüken Yayınları tarafından yakın bir geçmişte neşredilen eserde şu türden bir Oğuz Kağan efsanesine yer verilmektedir.

“Oğuz Han, Mangışlak, Seyhun, Ceyhun civarlarını, Köpetdağ eteklerini kendisine tabii kılarak kadim ata yurduna döndüğünde, bütün oğulları ve torunlarını toplayıp büyük bir şölen yapar. Her birine altın, gümüş, bezenmiş hilatler, mertebelerine göre vilayetler verir. Sonra oğullarına şöyle der:

“Ey benim oğullarım, canlarım, dinleyin ben yaşlandım. Sonsuzluğa göçmem yaklaştı. Size verecek öğüt ve nasihatlerimi iyi dinleyin. Bu nasihatleri kendiniz için baht ve devlet sayıp ona göre onlara uyun. Oğullarınıza, evlatlarınıza, boyunuza ve uruğunuza benim öğütlerimi ve nasihatlerimi ulaştırın. Onlar da bu nasihatlere uysunlar. Dünya döndükçe ve var oldukça, onlar da evlatlarına ve nesillerine ulaşırsınlar. Eğer uruklarınız ve boylarınız büyüyüp bu öğütlere uysalar, dünyaya hâkim olurlar ve hiçbir düşman onlardan üstün olamaz. Her zaman din ve dünyaları mamur olur. Eğer benim öğütlerime ve buyruklarıma uymazlarsa, o zaman mutlaka birbirlerine düşer ve düşman onlardan üstün gelir. Her bir boy bir iklime düşer ve kendi soylarını unuturlar.

Sonra altı oğluna ve yirmi dört torununa şöyle der:

“Biriniz ok verin”

Ok verirler. Eline alıp kırar. İki oğluna şöyle der:

“İki ok verin.”

İki ok verirler. Alıp kırar. Sonra üç oğlundan üç ok sorar ve okları alıp diziyile kırar. Altı oğlunun her birinden bir ok alıp diziyile kırmak ister, ancak kıramaz. On ikisinden on iki ok alıp birbirlerine bağlayıp ellerine verir ve şöyle der:

“Ne kadar güç ve kuvvetiniz varsa deneyin, kırabilir misiniz?”

Onlar:

“Kırılmaz” diye cevap verir.

Oğuz Han:

“Bu örnekten ders alıp birbirinize destek olun. Vasiyetime göre, benden sonra oğlum Gün, han olsun. Onun arkasından oğlu Kayı, han olsun. Kayı uruğundan han varken, Bayat, han olmasın. O sadece kendi boyuna bey olsun. Kayı han iken, Bayat sağ kolun beylerbeyi olur. Sol kolun beylerbeyi ise Bayındır'dır. Bu düzene uyun. Ağabey varken kardeşi ağalık etmesin, yani büyük kardeş varken küçük kardeş bey olmasın. Kayı han on iki boy sağ kola ve on iki boy sol kola han olur.” (Inayet & Annaberdiyev, 2019, s. 121-122).

Oğuz Han ölüm döşeğinde kendisinden sonra devlet ve milletin birlik ve beraberliğinin bozulmaması adına böylesi bir anlam yüklü nasihat verme yolunu seçmiş ve bu öğüdünü de ok destelerinin zayıflığı ve güçlülüğünü bizatihi tecrübe ederek göstermiştir.

Oğuz Kağan Destanı'nın Togan ve Bang tarafından neşri yapılan nüshalarından Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı'na varıncaya kadar yayınlanmış çalışmalarda üstteki hikayeyi andıran açıklamalara rastlanmaz. Bu destanlarda sadece Oğuz Kağan'ın oğullarının av sırasında buldukları okları babaları Oğuz Kağan'a takdim ettikleri ve Oğuz Kağan'ın da çocuklarına ok gibi olun tarzında salık verdiğine şahit olunmaktadır (Ağca, 2019, s. 142-143; Kutluk, 2022, s. 148-149; Togan, 1982, s. 48; Bang ve Rahmeti, 1936, s. 31).

Türkmence efsaneye çok benzeyen bir hikayeye Moğolların Gizli Tarihi'nde rastlamaktayız. Gizli Tarih'te zikredilen anlatıya göre Cengiz Han'ın soyunun dayandığı şahsiyetlerden biri olan Alan-ho'a adlı kadın beş oğluna kıştan kalmış bir koyunu pişirip ziyafet çekerken onlara birer ok vererek kırmalarını ister. Oğullar bu okları zorlanmadan kırarlar. Sonrasında Alan-ho'a beş oku bir demet halinde bağlayıp kırmalarını ister fakat evlatları bunu yapmaya muvaffak olamazlar. Bunun üzerine, Alan-ho'a "**Beş oğlum! Sizler benim bir tek vücudumdan dünyaya geldiniz. Eğer ayrı ayrı hareket ederseniz, deminki beş ok (misali) gibi herkes tarafından kolayca kırılırsınız. Fakat, bir araya bağlanmış beş ok gibi toplu bulunursanız, size kim kolaylıkla zarar getirebilir?**" der ve bir müddet sonra da ölür (Temir, 1986, s. 7-8).

Üstteki her iki anlatıyı da göz önüne alacak olursak Oğuz Kağan'ın Moğolların manevi atası Alan-ho'a olması yahut da onunla özdeşleştirilmesi gerektiği ortaya çıkacaktır. Fakat Alan-ho'a kadın iken Oğuz Kağan ise erkektir. Her ne kadar cinsiyet pek sorun teşkil etmese de asıl mesele şudur: Türkler mi bu anlatıyı Moğollardan yoksa Moğollar mı bu anlatıyı Türklerden almıştır?

Bu soruya aşağıda sunacağımız kaynak fazlasıyla cevap verecektir.

Gerek Moğolların gerekse Türklerin manevi dünyasında yaşamış benzer hadiselerin neredeyse birebir benzerinin bir Eskiçağ yazarının eserinde mevcut olduğunu müşahede etmekteyiz.

Günümüz Ukrayna topraklarındaki Saka hakimiyeti milattan evvel III. Yüzyıl içerisinde doğudan Sarmatlar, batıdan ise Keltlerin İskitya topraklarını istila hareketlerine dayandırılan nedenler ile ortadan kalkmış Sakalardan bir kol Dobruca bölgesine diğer bir kol ise Kırım yarımadasına sığınmıştı.

Dobruca sahasına muhaceret eden Saka zümresinin âkıbeti ile alakalı herhangi bir malumata sahip olmamamıza mukabil Kırım yarımadasına sığınan Saka kolunun tarihsel serüveni ile ilintili bölük pörçük kimi bilgileri halihazırda Eskiçağ Grek yazarlarının eserlerinde bulmaktayız.

Milattan sonra I. ve II. Yüzyıllarda yaşayan Grek yazarı Plutarkhos Moralia adlı eserinde Kırım yarımadasına sığınan Sakaların en büyük hükümdarı olan Skilurus'a dair şu türden bir hikayeyi eserinde nakleder:

"...Ardında seksen oğul bırakan Skilurus ölüm döşeğinde iken her bir oğluna sırasıyla bir demet muzrak verip kırmalarını istedi. Tümünün pes etmesi üzerine muzrakları tek tek çıkartıp zorlanmadan parçaladı ve onlara bir arada olursanız güçlü kalırsınız bozuşup kavga ederseniz zayıflarsınız nasihatını verdi." (Plutarch, 1932, s. 27).

Görüldüğü gibi, Oğuz Kağan'ın Türkmence derlenen hikayesinde zikrolunan hadisenin tıpatıp aynısını Plutarkhos'un çalışmasında bulmaktayız. Her iki anlatıda kendi oğullarına nasihatte bulunan şahsiyetler mevcuttur. Ve bu şahsiyetler öz evlatlarına gerekli öğüdü ölüm döşeğinde vermektedirler. Olayın kahramanları benzer bir biçimde iki hikayede de birden fazla oğula sahiptir. Strabon Skilurus'dan bahsederken onun oğlunun adının Palak(us) olduğunu Poseidonius'a göre elli Apollonides'e göre is seksen oğlu olduğunu söyler (Strabo, 1924, s. 235). Skilurus'un tam olarak kaç evlada sahip olduğunu belirlemek mümkün gözüküyor ama elli yahut seksen oğula mâlik tarzında bir ifade fazlasıyla bir abartıdan ibarettir ve Türkmence anlatıda zikrolunan oğul ve torunları şeklindeki bir izahat belki de Skilurus'un neden bu kadar evlada sahip olduğunu açıklama konusunda bir ipucu verebilir. Plutarkhos'un ve Strabon'un verdiği oğul sayısı aynı zamanda torun sayısını da içermektedir

Her iki anlatı arasındaki tek fark coğrafyalardır. Plutarkhos'un naklettiği Skilurus'un yaşadığı saha Kırım yarımadası iken Türkmen efsanesinde geçen Oğuz Kağan'ın yaşadığı ve fetih hareketlerinde bulunduğu coğrafya Orta Asya olarak karşımıza çıkmaktadır. Oğuz Kağan Mangışlak, Seyhun ve Ceyhun civarlarını yani Maveraünnehir bölgesini ve Köpetdağ'ı ele geçirip ata yurduna döndüğüne göre atayurdun Maveraünnehir bölgesinin doğu tarafında kalması icap edecektir. Zira Oğuz Kağan batı istikametten gelerek bu sahaları ele geçirmiş olsaydı atayurdun İran olması gerekirdi ki, bu bildiğimiz tarihi gerçekliklerle uyuşmaz. Oğuz Kağan'ın atayurdu açık bir şekilde Seyhun Nehri'nin doğusundadır. Bu da atayurdun besbelli Kazakistan coğrafyası olduğuna işaret etmektedir. Nitekim, Orta Asya'dan koparak Doğu Avrupa'ya gelen Sakaların anayurdu Kazakistan'daki Tasmola arkeolojik kültür sahası olarak teşhis edilmiştir (Şengül, 2023, s. 74-95).

Bu denklığı peşinen reddedecek olanlar Kırım yarımadasındaki Saka kralına âit bir rivayetin Türkmenler arasında nasıl yaşadığı ile ilgili bir soru soracaklar ve meseleye şüphe ile yaklaşacaklardır.

Kırım adı dahi esasen Sakaların o yarımadaya verdiği bir adlandırma olup hendek anlamına gelmektedir. Herodot Sakaların Mısır'a kadar yaptıkları sefer sonrası geri dönüşlerinde yaşadıkları bir hendek olayından bahseder (Herodot, 2004, s.201). Aynı olay Oğuz Kağan Destanı'nda da geçmektedir. Bu destandaki içi tutkal dolu havuz olayı ile Herodot'un zikrettiği hendek olayı birbiriyle örtüşmektedir. Gerçekten de hendek hadisesinin cereyan ettiği yer Kırım Yarımadası'nı Ukrayna anakarasına bağlayan Perekop Kistağı denilen muhittir. Türklerin o muhite verdikleri isim *Or* "hendek" yahut *Orkapı* iken Greklerin aynı yere Sakaların verdiği anlamı alarak τάρφος (taphros)"hendek" dedikleri görülmektedir. Kırım hendek olayının yaşandığı coğrafya olması münasebetiyle Sakaların verdiği bir adlandırma gibi durmaktadır ve günümüze kadar da Türkler arasında bu şekilde yaşamıştır (Şengül, 2013, s. 47-52; Şengül, 2022, s. 497-509).

Anlamı "Hendek Kapı" görünen Orkapı Ukrayna ana karasından Kırım Yarımadası'na girerken geçilmesi zorunlu olan coğrafyadır ve Kırım Yarımadası'nın girişini teşkil etmektedir. Yâni Orkapı anlamı esasen hendek olan Kırım'ın kapısı konumundadır. Dolayısıyla, Orkapı'nın bu ad ile anılması tesadüfi değildir.

XIX. Yüzyılda yaşamış ve pek çok eser ortaya koymuş Diyarbakırlı Said Paşa Mir'âtü'l-İber adlı eserinde Hunlar ile ilişkilendirdiği Oğuz Kağan'ın oğullarının Seyhun ve Ceyhun Irmakları arasındaki beldeleri ele geçirdikten sonra topraklarını Bosfor ve Tuna'ya kadar genişlettiklerini not düşmüştür (Paşa, 2022, s. 86).

Burada Bosfor ile kastedilen Kırım Yarımadası'nın en doğusunda yer alan ve Karadeniz'i Azak Denizi'ne bağlayan Kerç Boğazı'dır. Yani Mir'âtü'l-İber'e göre Oğuz Kağan'ın kurduğu devlet İç Asya'dan Kırım'a ve Tuna Irmağı'na kadar sahaları kapsıyordu. Mir'âtü'l-İber'in sunduğu coğrafi bilgiler bize Oğuz Kağan Destanı'nın Türkmenistan nüshası ile Plutarkhos'un Moralia adlı eserinde geçen anlatıların farklı coğrafyalara âit olsa da neden özdeş olduğunu açıklamaktadır.

Üstte Kırım Yarımadası ile ilgili verileri göz önünde aldığımızda Türklerin Oğuz Kağan adlı manevi hikayelerinde Sakaların yaşadığı serüvenleri hatıralarında saklaması gibi Kırım Yarımadası'nın Saka kralı Skilurus'a âit bir olayı da yaşatmalarına şaşırılmamalıdır.

Sonuç

Makalede ele alınan tarihi belge mahiyetindeki anlatılar arasındaki benzer noktalar ve tarihi kaynak karşılaştırması ile varılan neticeler bizlere Oğuz Kağan'ın kimliği ile ilgili daha evvelce varılmış hüküm olan Oğuz Kağan'ın Hun başbuğu Mo-tun yani Metehan olduğu yönündeki bir savı tümüyle çürütmektedir. Nitekim, Oğuz Kağan Destanı'nın Türkmenler arasından derlenen rivayeti ile Plutarch'ın kendi eserinde yer verdiği anlatı arasındaki apaçık benzerlik Oğuz Kağan'ın hiçbir surette Hun başbuğu Mo-tun ile ilişkilendirilemeyeceğini aksine bu destanın Sakalar ile irtibatlı olduğunu bizlere göstermektedir. Türkmenler arasındaki anlatı ile Plutarch'ın çalışmasında zikredilen hadiseyi göz önüne aldığımızda Oğuz Kağan'ın Saka kralı Skilurus, Oğuz Kağan'ın vasiyetine göre kendisinden sonra devletin başına geçen Gün Han'ın ise Skilurus'tan sonra idareyi devralan Palak(us) olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Destan her ne kadar bir şahıs adı çevresinde geçen olaylara yer verse de esasen o şahıs adı bir milleti temsil etmektedir. Zira, makale içerisinde geçen Oğuz Kağan ile İskit kralı Skilurus aynılığı çok açık olsa da destanda geçen olaylar ağırlık itibarıyla İskitlerin milattan evvelki yüzyıllarda Orta Asya'dan Doğu Avrupa'ya göç ettikleri döneme âit çok açık izleri barındırmaktadır. Halbuki, Skilurus İskitlerin Doğu Avrupa'ya gelip yerleşme sürecinin İskit hükümdarı değil İskitya'nın yıkılışı sonrasında adı tarihi kaynaklarda geçen İskit hükümdarının adıdır. Bu sebepten dolayı, Oğuz Kağan Destanı İskit kralı Skilurus'a ve onun nezdinde tüm Saka dünyasına âittir. Plutarch ile Oğuz Kağan'ın Türkmence anlatısı arasındaki kesin bağlantıları Moğollar sonrasında kendilerine uyarlamışlardır. Alanho'a destanında geçen anlatı esasen Sakalara âittir ve Oğuz Kağan Destanı'ndan bir alıntıdır.

Makalede geçen anlatılar bizlere destanın asıl adının Oğuz olarak değil asli biçimi olan Ogur Kağan Destanı olarak değiştirilmesi gerektiğini de söylemektedir.

Öneriler

Oğuz Kağan Destanı'nın tarihî ve kültürel bağlamda yeniden değerlendirilmesinin gerekliliğini açıkça ortaya koyan bu çalışma ile birlikte gelecek araştırmalarda, destanın farklı türlerinin karşılaştırmalı tetkikleriyle, Orta Asya halklarının ortak tarihî hafızasının daha ayrıntılı biçimde ortaya konması mümkün olacaktır. Ayrıca, kazıbilimsel veriler, dilbilimsel incelemeler ve diğer bilim dallarından elde edilecek yeni bulgularla destanın tarihsel gerçeklik boyutunun daha sağlam temellere oturtulması teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra, Moğol ve Türk destanlarının etkileşim süreçlerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, kültürel etkileşim biçimlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Son olarak, Oğuz Kağan Destanı'nın hakiki metinlerine yönelik eleştirel metin çalışmaları yapılarak, bu önemli kültürel mirasın korunması ve daha geniş kitlelere ulaştırılması sağlanmalıdır.

Beyan ve Açıklamalar

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Tek yazar % 100.

2. Çıkar çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. (No potential conflict of interest was reported by the author).

3. Etik Raporu: Bu çalışma, insanlar ve hayvanlar üzerinde veri toplanmasına dayanmadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

4. Araştırmanın Modeli: Çalışma araştırma makalesidir.

References

- Ağca, F. (2019). *The Epic of Oghuz Khagan in Uyghur Script (Text-Translation-Notes-Index-Facsimile)*. Ankara: Turkish Culture Research Institute.
- Bang, W., & Rahmeti, G. R. (1936). *The Epic of Oghuz Khagan*. Istanbul: Burhaneddin Printing House.
- Baskakov, N. A. (1997). *Russian Surnames of Turkic Origin*. Ankara: Turkish Language Association.
- Bichurin, N. I. (1950). *Collection of Information on the Peoples who inhabited Central Asia in Ancient Times (Volume I)*. Moscow & Leningrad: USSR Academy of Sciences
- Blaramberg, Y. F. (2017). *The Caucasus (Historical, Topographical, Statistical, Ethnographic and Military Description)*. Ankara: Kafdav Publishing.
- Caferoğlu, A. (1988). *Turkic Tribes*. Istanbul: Enderun Kitabevi.
- Demir, N., & Aydoğdu, Ö. (Eds.). (2022). *Şajara-i Tarākima (Analysis - Text - Dictionary - Facsimile)*. Istanbul: H Yayınları.
- Dumas, A. (1859). *The Caucasus: Travel Journal and Novels*. Paris.
- Dumas, A. (2000). *Adventures in the Caucasus*. Istanbul: Kafkas Vakfi Publications.
- Ebulgazi Bahadır Han. (1996). *Şajara-i Tarākima (Genealogy of the Turkmens)*. (Z. Ölmez, Ed.) Ankara: Simurg.
- Gökalp, Z. (1977). *Articles III*. Ankara: Ministry of Culture Publications.
- Gökalp, Z. (2021). *History of Turkic Civilization*. Istanbul: Kapra.
- Gömeç, S. (2004). A Few Words on the Identity of Oghuz Khagan, the Oghuzs and the Epics of Oghuz Khagan. *Journal of Historical Research*, 23(35), 113-121.
- Gömeç, S. Y. (2018). *Oghuz Khagan, the Ancestor of the Turks*. Istanbul: Erdem Publications.
- Halikov, A. H. (1995). *500 Bulgarian-Tatar Turkic-Origin Dynasties Known in Russia*. Istanbul: Turkic World Research Foundation.
- Herodotos. (2004). *Herodotus' History*. Istanbul: İş Bankası Publications.
- Hewsen, R. H. (1992). *The Geography of Ananias of Şirak (Aşxarhac 'oyc')/ the Long and the Short Recensions*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.
- Inayet, A., & Annaberdiyev, D. (2019). *300 Turkmen Epics*. Istanbul: Ötüken.
- Jahn, K. (1969). *The History of the Oghuzs of Raşid ad-Dīn*. Vienna: Commission Publishing House of the Austrian Academy of Sciences.
- Kırzıoğlu, F. (2000). *Dede-Korkut Oghuznamehs (Volume I)*. Ankara: Atatürk Cultural Center Presidency.

Kutluk, H. (2022). *The Oghuzname Epic of Japanese Turkologist Taiyo Hasegawa (Comparative Study with Japanese, Uyghur Turkish and Anatolian Turkish)*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Lewis, G. (Ed.). (1974). *The Book of Dede Korkut*. (G. Lewis, Trans.) Aylesbury: Penguin Books.

Minns, E. H. (1913). *Scythians and Greeks (A Survey of Ancient History and Archaeology on the North Coast of the Euxine from the Danube to Caucasus)*. Cambridge: Cambridge University Press.)

Mollova, M. R. (2003). *Dictionary of Eastern Rhodope Turkic Dialects*. Ankara: Turkish Language Association.

Nemeth, G. (2019). *The Formation of Hungarians Settling in the Homeland*. Istanbul: Paradigma Academy.

Ögel, B. (2010). *Turkic mythology (Vol. I)*. Turkish Historical Society.

Paşa, D. S. (2022). *World history / Mir'âtü'l-İber (Vol. 2)*. Istanbul: Mostar.

Plinius. (1961). *Natural history (Vol. II)*. Cambridge & Massachusetts: Harvard University Press.

Plutarch. (1932). *Plutarch's moralia III*. Cambridge & Massachusetts: Harvard University Press.

Rashid ad-Din, F. (1987). *Oghuz-nameh*. Elm.

Rice, T. T. (1957). *The Scythians*. Frederick A. Praeger.

Strabo. (1924). *Geography (Vol. III)*. Harvard University Press.

Struve, V. V. (1941). *History of the ancient east*. Gospolitizdat.

Sümer, F. (1972). *Oghuzs (Turkmen) history-tribal organization-epics*. Ankara University Press.

Şengül, F. (2013). *The solution to sabir, sekel, avar and bulgarian ethnic issues.*: Hikmetevi Publications.

Şengül, F. (2022). A Saka Naming for the Perekop Isthmus: "Or". *Current discussions in Social, Human and Administrative Sciences* (pp. 497-509).

Şengül, F. (2023). *The origin of the sakas and sarmatians*. Eğitim Publishing House.

Temir, A. (1986). *Manghol-un niuça tobça'an (yüan-ch'ao pi-shi) the secret history of the mongols (Volume I)*. Turkish Historical Society.

Togan, A. Z. (1982). *Oghuz epic/ rashid al-din oghuznameh, translation and analysis*. Enderun Bookstore.

Zekiyev, M. Z. (2006). *The Origin of the Turks and Tatars*. Selenge.